

بررسی عوامل مؤثر بر انسجام اجتماعی شهر اندیمشک (مطالعه موردی؛

شهروندان اندیمشک در سال ۱۳۹۸-۱۳۹۹)

شهلا سهرابی صمیره^۱، مهرداد نوابخش^۲، زهرا حضرتی صومعه^۳

چکیده

هدف اصلی تحقیق حاضر تبیین جامعه‌شناختی انسجام اجتماعی در بین شهروندان اندیمشک با روش پیمایش نوع توصیفی و تبیینی است. جامعه آماری تحقیق شامل کلیه شهروندان مرد و زن بین سن ۱۵ تا ۶۵ شهر اندیمشک هستند. با توجه به جمعیت ساکن در شهر اندیمشک (۱۳۵۰۰۰ هزار نفر) محاسبه فرمول کوکران با تعداد ۳۸۴ نفر با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای و تصادفی ساده صورت گرفت. ابزار گردآوری اطلاعات، پرسشنامه محقق ساخته است که ابعاد مختلف (انسجام اجتماعی، قوم‌گرایی، طبقات اجتماعی، اجتماعات مذهبی، رخدادهای سیاسی و رسانه‌های اجتماعی و فضای مجازی) را مورد سنجش قرار داده است. از ضریب آلفای کرونباخ (برابر با ۰.۷۹۸) نیز برای محاسبه سازگاری درونی گویه‌های مربوط به هر شاخص و به عبارتی پایایی پرسشنامه استفاده شد. یافته‌های تحقیق نشان

۱- دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

sohrabi.shahla2015@gmail.com

۲- استاد گروه جامعه‌شناسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسؤل)

mehرداد_navabakhsh@yahoo.com

۳- دانشیار گروه جامعه‌شناسی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

hazrati14@yahoo.com

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۲/۹

تاریخ وصول: ۱۴۰۰/۹/۳

داد که از دیدگاه شهروندان، قوم‌گرایی، توانایی تبیین ۴۳/۲٪، مراسم مذهبی، توانایی تبیین ۳۸/۳٪، رسانه‌های اجتماعی و فضای مجازی، توانایی تبیین ۲۱/۷٪ و رخدادهای سیاسی توانایی تبیین ۲۲/۶٪، طبقات اجتماعی توانایی تبیین ۰/۷۲۲ از تغییرات انسجام اجتماعی را داشت.

واژه‌های کلیدی

انسجام اجتماعی، قوم‌گرایی، رسانه‌های اجتماعی و فضای مجازی، رخدادهای سیاسی، طبقات اجتماعی و مراسم مذهبی

۱- مقدمه

در هر گروهی اعم از قلمروی سرزمینی یا اجتماعی قومی، وحدت، یکپارچگی و انسجام اجتماعی از شروط لازم برای رشد و پیشرفت در تمام ابعاد اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی تلقی می‌شود؛ از این رو می‌توان گفت، یکپارچگی و انسجام اجتماعی در حکم شیرازه‌ی یک جمع متنوع است که ضمن به رسمیت شناختن تمایزها، تنوعات و تفاوت‌ها، هماهنگی، وحدت و سازگاری بر نظام اجتماعی حاکم است (میرزاخانی، ۱۳۹۷: ۱۹). بروز تنش‌ها و تعارضات سیاسی - اجتماعی و ضعف انسجام اجتماعی در استان خوزستان گواه این مسأله است که نظام تصمیم‌گیر تاکنون چندان نتوانسته است موضوع قومیت‌ها را از وضعیت تهدیدآمیز به فرصت تبدیل کند. زیرا این امر سیاست اجتماعی خاص خود را می‌طلبد که نظام برنامه‌ریز، سیاستگذار و مجری در طی چند دهه‌ی گذشته به آن توجه کافی نکرده است (میرلطیفی و همکاران، ۱۳۹۶: ۳۷). اهمیت مسأله‌ی قومیت در جامعه به حدی است که می‌تواند امنیت ملی را تضمین و یا تهدید نماید. با توجه به اینکه دولت‌ها برای ادامه‌ی حاکمیت خود به دنبال امنیت ملی‌اند، بنابراین موفقیت آنها تا حد زیادی به روش و نحوه‌ی ایجاد انسجام و تعامل اجتماعی که در مقابل قومیت‌ها اتخاذ می‌کنند بستگی دارد. در بسیاری از اجتماعات محلی از قبیل شهر اندیمشک که از یک سو در فرایند تغییر و تحولات نوسازی‌اند و از سوی دیگر از گروه‌های قومی و مذهبی متفاوتی تشکیل شده‌اند، وابستگی‌های متقابل و

نقش‌های اجتماعی متفاوتی وجود دارد که این توافقاتها برای تداوم و ثبات به انسجامی نیاز دارند که حل مسائل اجتماعی و کاهش تنش‌ها را سبب می‌گردد. از عواملی که می‌تواند بر انسجام اجتماعی تأثیرگذار باشد، رسانه‌های جمعی و فضای مجازی است. امروزه نقش و جایگاه رسانه‌ها تا حدی است که نمی‌توان زندگی را بدون حضور آنها قابل تصور دانست. رسانه‌ها فقط وسیله سرگرمی نیستند، بلکه در بسیاری از جنبه‌های فعالیت اجتماعی و فردی ما نقش دارند. گسترش و توسعه وسایل ارتباط جمعی در زندگی انسان‌ها به حدی است که عصر کنونی را «عصر ارتباطات» نامیده‌اند. بدیهی است تکوین انسجام اجتماعی، مستلزم وجود عواملی است که یکی از آنها می‌تواند دین، فرهنگ دینی و اجتماعات مذهبی جامعه باشد که چندان توجهی به آن نشده است. دین به‌عنوان بخش مهمی از سنت هر جامعه و به‌ویژه جامعه دینی ایران می‌تواند نه تنها در ایجاد، بلکه در گسترش انسجام اجتماعی نقش داشته باشد که این امر مورد غفلت بسیاری از محققان و سیاستگذاران اجتماعی قرار گرفته است. یکی دیگر از عوامل مؤثر بر انسجام اجتماعی وجود کاهش فاصله طبقاتی در جامعه است. برابری اقتصادی و اجتماعی در میان طبقات اجتماعی جامعه، سبب ایجاد انسجام اجتماعی در بین اعضای آن جامعه می‌شود و در نقطه مقابل وجود شکاف طبقاتی، انسجام اجتماعی را تهدید خواهد کرد. نظر به اینکه نظام‌های سیاسی بر پایه اعتماد عمومی و اراده مردم استحکام می‌یابند، استمرار و اقتدار آنها نیز وابسته به مشارکت مردم است؛ از این رو مشارکت شهروندان به دامن‌گستر شدن اعتماد عمومی می‌انجامد. یکی از اصلی‌ترین پیامدهای حضور فراگیر در انتخابات، تولید اقتدار و مشروعیت است که ماهیت قدرت را اجتماعی کرده و به استحکام ساخت درونی قدرت می‌انجامد؛ از این رو انسجام و همدلی در سایه مشارکتی فراگیر تبلور پیدا می‌کند. در ایران با گروه‌های قومی و مناطق مختلف جغرافیایی - فرهنگی روبرویم که بر پایه مشترکات نژادی، زبانی، ادبیات و با حداقل محل سکونت یا سرزمین، سنت‌های فرهنگی و احساسات هویتی خاصی دارند که آنها را به عنوان گروه فرعی از جامعه بزرگتر متمایز می‌کند. در این چهارچوب، باید پذیرفت

استانهای مختلف ایران امروز، مجموعه‌ی ناهمگونی از اقوامند. این گوناگونی و تنوع جامعه‌ی ایران به انحای مختلف بر امکان و استعداد برقراری انسجام اجتماعی تأثیر گذاشته است؛ بنابراین، باید پذیرفت که «ما»ی جامعه‌ی ایران مجموعه‌ای از هویت‌های مذهبی و قومی متنوعی است که گروه‌های اجتماعی متنوع و متکثری را شکل می‌دهند و این موضوع، ماهیت فهم سازه‌ی مفهومی «تمایز - انسجام» را نشان می‌دهد (برامکی یزدی، ۱۳۹۷: ۱۱۷). بررسی وضعیت انسجام اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن در جامعه‌ی مورد مطالعه که تحت تأثیر تعارضات قومی، مذهبی، طبقاتی، رخدادهای سیاسی و اخیراً رسانه‌ها و فضای مجازی است، حائز اهمیتست.

از جمله نکات قابل تأمل در باب ضرورت و اهمیت انجام این پژوهش در شهر اندیمشک، ناظر بر مسأله‌ی نحوه‌ی مواجهه جامعه‌ی مورد مطالعه در برابر مخاطرات طبیعی است. چنان‌که گزارش‌های رسمی نیز نشان می‌دهد استان خوزستان طی چند سال اخیر، مخاطرات طبیعی از قبیل سیل، ریزگردها، کم آبی و ... را تجربه کرده است. مقابله با چنین وضعیت بحرانی در گرو انسجام اجتماعی بسیاری است که بتواند از یک سو هزینه‌های عمومی را کاهش دهند و از سوی دیگر التیام‌بخش درد و رنج‌های یکدیگر باشند. با توجه به مسائل و مخاطرات مبتلا به شهر اندیمشک، بررسی وضعیت انسجام اجتماعی و فهم عوامل تأثیرگذار بر آن حائز اهمیت است که از این طریق بتوان سیاست‌های اجتماعی لازم را برای تقویت مناسبات اجتماعی و افزایش انسجام اجتماعی فراهم آورد. مسأله‌ی تمایزها، تفاوت‌ها و انسجام و یکپارچگی با شدت و حدت بیشتری در غرب و جنوب غربی (مشخصاً نوار زاگرس میانی) کشور خود را نشان می‌دهد؛ زیرا منطقه‌ی مذکور چهار قومیت لر، کرد، لک و عرب را در خود جای داده است. در این شرایط استان خوزستان به ویژه موقعیت جغرافیایی و ژئوپلیتیک شهرستان اندیمشک، بیشترین تنوع قومی را دارد به طوری که مناسبات اجتماعی در این زیست‌جهان، تابع قواعد و هنجارهای عرفی و قومی خویش است. در فضاهاى انتخابات ملی که سرنوشت یک کشور را می‌سازند در بین احزاب، ایلات و قوم‌های مختلف، این امر به شدت

نمایان است (مقصودی، ۱۳۹۷: ۱۹). در سال‌های اخیر در شهر اندیمشک فضای انتخابات ملی در بین قوم‌های مختلف، فضای یکنواختی دیگر نیست و قوم‌گرایی افزایش یافته است و انتخابات تابع احزاب شده و درگیری و مشاجره در بین ایلات و احزاب بالا گرفته است. این موضوع می‌تواند از رسانه‌های داخلی و خارجی نیز تأثیر پذیرد. بدین ترتیب گوناگونی و تمایز قومی ذکر شده در جامعه ایران و به‌ویژه مناطق غرب و جنوب غربی، به اشکال مختلف، بر امکان و استعداد برقراری انسجام اجتماعی تأثیر گذاشته است و با توجه به اینکه یکی از شاخص‌های اندازه‌گیری سرمایه اجتماعی، انسجام اجتماعی است، طبق نتایج پیمایش ملی سنجش سرمایه اجتماعی در سال ۱۳۹۳، در کل کشور ۳۰/۷ درصد و در استان خوزستان ۲۶ درصد از پاسخگویان، میزان سرمایه اجتماعی خود را خیلی کم و کم گزارش کرده بودند (موسوی، ۱۳۹۶: ۱۱۴). شهر اندیمشک از نظر موقعیت راه‌های ترانزیت اصلی و مرکزی در قسمت بسیار مهمی از استان خوزستان است؛ زیرا تنها شهری است که استان خوزستان، لرستان، ایلام و کرمانشاه را به هم ارتباط می‌دهد. با توجه به رخدادهای اخیر و فشارهای اقتصادی و اجتماعی که بر جامعه وارد می‌شود، به نظر می‌رسد این درصد نیز افزایش یافته است و میزان سرمایه اجتماعی دچار فرسایش شده است؛ بنابراین آمار مذکور نشان از اهمیت بررسی پدیده انسجام اجتماعی و تبیین آن در بین اقوام، احزاب و ایلات شهر اندیمشک دارد.

۲- پیشینه پژوهش

خادمی، حسین و زهرا گل شیری (۱۳۹۸)، تأثیر انسجام اجتماعی بر میزان مشارکت روستاییان: مطالعه موردی بخش گندمان، انجام داده‌اند. داده‌های این تحقیق برای ۲۵ روستای بخش گندمان از شهرستان بروجن با حجم نمونه ۳۹۶ خانوار جمع‌آوری شده است. یافته‌ها نشان می‌دهند که از لحاظ آماری رابطه مثبت و معناداری بین انسجام اجتماعی و مشارکت اجتماعی روستاییان وجود دارد. ملکی حمید (۱۳۹۶)، همبستگی اجتماعی در گروه‌های قومی: مطالعه موردی استان گلستان را انجام داده است. این مقاله

نتیجه تحقیقی است که برای سنجش میزان همبستگی اجتماعی و بررسی عوامل تهدیدکننده با تأکید بر بیگانگی اجتماعی و تمایلات قومی و همچنین عوامل تقویت‌کننده و نگه‌دارنده همبستگی و انسجام از قبیل هویت ملی و روابط اجتماعی و فرهنگی در یکی از گروه‌های قومی کشور به روش پیمایشی اجرا و سپس میزان مشاهده شده، در چارچوب امنیت اجتماعی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. نتایج حاصل، نشان می‌دهد که میزان همبستگی اجتماعی در اثر افزایش تمایلات قومی و بیگانگی اجتماعی، تضعیف و ضریب امنیتی را در جامعه کاهش می‌دهد و گرایش بیشتر به مصادیق و ابعاد هویت ملی، افزایش تراکم، تعاملات اجتماعی و فرهنگی، همبستگی اجتماعی را با جامعه عام، ارتقا و سبب کاهش تمایلات قومی می‌گردد. فرهمند و همکاران (۱۳۹۴) پژوهشی با عنوان «مطالعه تطبیقی انسجام اجتماعی بین دو قومیت آذری و کرد (مورد مطالعه: شهرهای سنندج و تبریز)» انجام دادند؛ نتایج نشان داد که بین انسجام اجتماعی به عنوان متغیر وابسته و عدالت اجتماعی، وسایل ارتباط جمعی، تحصیلات، شغل، درآمد و سن، رابطه معناداری وجود دارد. نتایج آزمون T مستقل نیز مؤید آن است که قوم آذری در مقایسه با قوم کرد، میزان انسجام اجتماعی بیشتری دارد. تحلیل چندمتغیره نیز نشان می‌دهد که متغیرهای عدالت اجتماعی، رسانه داخلی، رسانه خارجی و سن توانسته‌اند ۲۲ درصد از تغییرات میزان انسجام اجتماعی بین دو قوم را تبیین کنند. امام‌جمعه زاده و همکاران (۱۳۹۲) پژوهشی را با عنوان «رابطه مصرف رسانه‌ای و انسجام اجتماعی (مطالعه موردی جوانان شهر تبریز)» انجام دادند. در این پژوهش با تقسیم انسجام اجتماعی به چهار متغیر «گرایش به ارزش‌های اجتماعی، احساس تعلق اجتماعی، گرایش به انتظام اجتماعی و مشارکت اجتماعی» همراه با در نظر گرفتن سه نوع وسایل ارتباط جمعی (رسانه‌های چاپی، رسانه‌های الکترونیک و رسانه‌های دیجیتال)، مشاهده شده است که همبستگی‌های معناداری میان مصرف رسانه و انسجام اجتماعی پاسخگویان وجود دارد. روانبخش (۱۳۹۶) پژوهشی را با عنوان «بررسی تطبیقی میزان انسجام اقشار اجتماعی شمال و جنوب شهر تبریز» انجام داد. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد اولاً

میانگین انسجام اجتماعی ساکنان بالای شهر، کمتر از میانگین آن در بین ساکنان پایین شهر است و دوم اینکه بین میزان انسجام اجتماعی و سطح سواد، نوع شغل و میزان درآمد رابطه معناداری وجود دارد، به گونه‌ای که گروه‌های متعلق به درآمد پایین و متوسط رو به پایین، مشاغل کارگری و کشاورزی و تولیدی و نیز گروه‌های بی‌سواد و کم‌سواد، از میانگین انسجام بالاتری نسبت به سایر گروه‌های شغلی، درآمدی و سواد برخوردار بوده‌اند. اکت و همکاران (۲۰۱۷) پژوهشی را با عنوان «مقیاس و اعتبار انسجام اجتماعی: یک رویکرد پایین - بالا» به انجام رسانده‌اند. آنها به برآورد و مقایسه شاخص انسجام اجتماعی و همچنین بررسی همبستگی شاخص انسجام اجتماعی با برخی متغیرهای کلان اقتصادی در ۳۹ کشور منتخب اروپا در سال ۲۰۰۸ پرداختند. شاخص انسجام در این مطالعه با استفاده از داده‌های مرکز بررسی‌های ارزش‌های اروپاییان بر مبنای نظرسنجی از شهروندان در سال ۲۰۰۸ در زمینه متغیرهای رفتاری و اجتماعی (اعتماد به نهادها، احساس تعلق و همبستگی، مشارکت سیاسی، مشارکت فرهنگی و اجتماعی) ساخته شده است. نتایج تحقیق ایشان نشان داد کشورهای با سطوح بالاتر انسجام اجتماعی دارای عملکرد بهتری بر حسب رشد سطح تولید، سطوح پایین‌تر تورم و بیکاری، درصد پایین‌تر خودکشی، امید به زندگی بالاتر و همچنین سطوح بالاتر مردمی‌اند که در طول زندگی خود در راستای کسب تحصیلات سرمایه‌گذاری می‌کنند. فوآ (۲۰۱۶) پژوهشی با عنوان «عقلانیت اقتصادی برای انسجام اجتماعی: شواهد یک کشور مسیحی» انجام داد. ایشان در مطالعه خود به برآورد تطبیقی اهمیت اقتصادی میزان انسجام اجتماعی در ۱۵۵ کشور منتخب پرداخت. برای این منظور، از آخرین داده‌های موجود ۲۰۰ متغیر اجتماعی طی سال‌های ۱۹۹۰ تا ۲۰۰۵ که از طریق پرسشنامه در مؤسسه مطالعات اجتماعی گردآوری شده بودند، استفاده نمود. سپس با رویکرد مؤلفه‌های غیرقابل مشاهده، به پردازش و ترکیب داده‌های مذکور پرداخت و اثر شاخص انسجام اجتماعی، متوسط رشد اقتصادی کشورهای منتخب را برآورد نمود. نتایج مطالعه وی حاکی از اثر مثبت و معنادار انسجام اجتماعی بر رشد اقتصادی بوده است. با عنایت

به پیشینه تجربی پژوهش می‌توان گفت، مقوله انسجام اجتماعی بنا به ماهیت آن تحت تأثیر عوامل بسیاری است و کاهش یا افزایش آن پیامدهای گوناگونی را در پی دارد. نوآوری پژوهش حاضر ارائه مدل جامعه شناختی انسجام اجتماعی در شهر اندیمشک و شناسایی عوامل مؤثر بر آن است؛ از این رو حاصل مطالعات نظری و تجربی حاکی از آن است که انسجام اجتماعی تحت تأثیر متغیرهایی از قبیل گروه‌های قومی، طبقات اجتماعی، اجتماعات مذهبی، رسانه‌های اجتماعی و فضای مجازی، رخدادهای سیاسی و ... است. در این مطالعه تلاش بر آن است ضمن شناسایی عوامل تأثیرگذار بر آن و تحلیل صورت بندی‌ها، مدل جامعه شناختی انسجام اجتماعی جامعه مورد مطالعه ارائه شود.

چارچوب نظری تحقیق

چارچوب نظری پژوهش حاضر رویکرد تلفیقی از نظریه‌هاست. همان‌طور که در تبیین نظری و تجربی بیان شد، انسجام، توافق افراد در ارزش‌ها، اعتقادات و هنجارهاست؛ به طوری که فرد خود را جزئی از جامعه بدانند و نسبت به آن احساس تعلق کند. انسجام اجتماعی ابعاد زیادی دارد؛ اما بنابر بر نظریه جنسون، انسجام اجتماعی پنج بعد و مشخصه دارد: احساس تعلق / انزوا، برخورداری / محرومیت، مشارکت کردن / عدم مشارکت، به رسمیت شناختن / به رسمیت نشناختن و مشروعیت / عدم مشروعیت. احساس تعلق برحسب ارزش‌ها، اجتماع و هویت‌ها بیان می‌شود. بعد دوم از انسجام اجتماعی به میزان برخورداری افراد از فرصت‌ها مربوط می‌شود. بعد سوم انسجام اجتماعی، مشارکت است؛ بدین معنا که برای تقویت انسجام اجتماعی باید سطح محلی را به رسمیت شناخته شود تا رابطه دیالکتیکی هوشمند بین واحد ملی و تنوع محلی در راستای افزایش انسجام اجتماعی، تقویت گردد. به گمان جنسون اگر در یک جامعه، خواهان انسجام اجتماعی باشیم باید پلورالیسم را یک فضیلت بدانیم. این ایده که مردم با اعتقادات و ارزش‌های متفاوت در یک جامعه با هم با صلح و صفا زندگی کنند؛ به عبارت دیگر، باید تمایزات و تنوعات قومی، قوم‌گرایی و فرهنگی را به رسمیت شناخت.

بعد آخر مربوط به نقش حیاتی سازمان‌ها و مؤسسات بزرگ مربوط می‌شود که باید بتوانند مشروعیت را ایجاد و حفظ کنند.

به عقیده مایکل هکتر، شکاف‌های قومی از طریق نهادهای بروکراتیک و دولتی تحکیم می‌شوند (احمدی، ۱۳۹۶: ۶۶)؛ بنابراین به گمان هکتر، در یک جامعه، نابرابری و بی‌عدالتی می‌تواند انسجام اجتماعی را به نابودی بکشاند و معتقد است که نمونه آن را می‌توان در تقسیم کار فرهنگی به هنگام توسعه اقتصادی دید.

کارل دویچ، بر این عقیده بود که آنچه باعث پیوند بین بازیگران و اعضای یک اجتماع می‌شود، ارتباطات و وسایل ارتباط جمعی است؛ زیرا منجر به ایجاد زمینه‌های همفکری، همدلی و همکاری بین مردم خواهد شد. آلریش بک از مهم‌ترین صاحب‌نظرانی است که مفهوم مخاطره را با جامعه و انسجام اجتماعی پیوند داده است. به گمان وی، مفهوم جامعه مخاطره‌آمیز نشان‌دهنده مرحله‌ای تکاملی از جامعه مدرن است که در آن مخاطرات اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و فردی به طور روزافزون از کنترل نهادهای نظارتی و حمایتی در جامعه صنعتی فرار می‌کنند. بورديو در تحلیل طبقه، به عملکردهای طبقاتی که در برگیرنده ذائقه غذا، لباس، سبک منزل، اشکال گزینش زندگی، دسته‌بندی خانواده‌ها براساس اقتصاد و سیاست هستند تأکید دارد. برابری اقتصادی و اجتماعی در میان طبقات اجتماعی یک جامعه، سبب ایجاد انسجام اجتماعی در بین اعضای یک جامعه می‌شود (بورديو، ۲۰۰۰: ۱۰۲).

فرضیه‌های پژوهش

- قومی‌گرایی بر انسجام اجتماعی در شهر اندیمشک مؤثرند.
- طبقات اجتماعی بر انسجام اجتماعی در شهر اندیمشک مؤثر است.
- مراسم مذهبی بر انسجام اجتماعی در شهر اندیمشک مؤثرند.
- رسانه‌های اجتماعی و فضای مجازی بر انسجام اجتماعی در شهر اندیمشک مؤثرند.
- رخدادهای سیاسی بر انسجام اجتماعی در شهر اندیمشک مؤثرند.

روش تحقیق

رویکرد اصلی تحقیق حاضر اثبات‌گرایی است. روش پژوهش به صورت پیمایش از نوع توصیفی و تبیینی است. داده‌های پژوهش با استفاده از پرسشنامه (کمی) گردآوری - می‌شود. جامعه آماری برای این تحقیق شامل کلیه شهروندان مرد و زن واقع در سن ۱۵ تا ۶۵ سال ساکن در شهر اندیمشک است. بر پایه سرشماری عمومی نفوس و مسکن در سال ۱۳۹۵ جمعیت این شهر ۱۳۵ هزار نفر بوده است. با توجه به میزان جمعیت ساکن در شهر اندیمشک (۱۳۵۰۰۰ هزار نفر) محاسبه فرمول کوکران به تعداد ۳۸۴ نفر حاصل آمد که پرسشنامه‌های پژوهش حاضر در بین آنها توزیع می‌گردد. شیوه نمونه‌گیری در بین شهروندان شهر اندیمشک به صورت خوشه‌ای چند مرحله‌ای است. شهر اندیمشک را به ۵ نقطه تقسیم نموده سپس از میان مناطق ۵ گانه شهر (شمال - جنوب - شرق - غرب و مرکز) انتخاب شده و پس از آن در هر منطقه با مراجعه به منازل پرسشنامه‌ها در میان شهروندان شهر اندیمشک توزیع می‌شود.

ابزار گردآوری اطلاعات در این پژوهش، پرسشنامه محقق ساخته است که ابعاد مختلف (انسجام اجتماعی، قوم‌گرایی، طبقات اجتماعی، مراسم مذهبی، رخدادهای سیاسی و رسانه‌های اجتماعی و فضای مجازی) را مورد سنجش قرار داده است. اعتبار ابزار پرسشنامه از طریق اعتبار محتوا تعیین شده است. همچنین از ضریب آلفای کرونباخ (برابر با ۰.۷۹۸) برای محاسبه سازگاری درونی گویه‌های مربوط به هر شاخص و به عبارتی پایایی پرسشنامه استفاده شد.

متغیرهای مستقل و وابسته پژوهش:

متغیرهای مستقل تحقیق حاضر تنوع قومی، مراسم مذهبی، طبقات اجتماعی، رسانه‌های اجتماعی و فضای مجازی، رخدادهای سیاسی و متغیر وابسته تحقیق انسجام اجتماعی شهر اندیمشک است.

تعریف عملیاتی متغیرهای مطرح در پژوهش

متغیر وابسته تحقیق حاضر، انسجام اجتماعی است و از طریق شاخص‌هایی که در

پرسشنامه آورده شده است (سوالات ۱ تا ۵۲) سنجیده می‌شود. گویه‌ها عبارتند از:

در اینجا مردم در انجام کارهایشان به همدیگر کمک می‌کنند. در اینجا در فکر کسب و کار خودشانند. در این اجتماع به سختی می‌توان دوستانی واقعی پیدا کرد. در اینجا اگر کسی بخواهد هم‌رنگ جماعت نشود مردم او را رسوا می‌کنند. احساس می‌کنم که خیلی به اینجا تعلق دارم. مردم اینجا خیلی از همدیگر بدگویی می‌کنند. والدین به فرزندان خود می‌آموزند که به حقوق دیگران احترام بگذارند. خانواده‌های اینجا معمولاً بر بچه‌های خود نظارت ندارند. مردم اینجا تا وقتی که بچه‌هایشان به دروس نرفتند به آنها توجهی ندارند. در اینجا به سختی می‌توان شخص قابل اعتماد پیدا کرد. در اینجا خیلی‌ها به این دلیل با تو دوستند که چیزی را از تو می‌خواهند. اکثر مردم واقعاً اهمیت نمی‌دهند که چه بر سر نزدیکترین دوستان می‌آید. صمیمیت بین اعضای شهر برای حفظ انسجام آن الزامی است. وقتی مشکلی در قوم، گروه، محله و شهر محل زندگی‌ام پیش می‌آید اعضای آن با یکدیگر منسجم و متحدند. این احساس وجود دارد در مواقع نیاز مالی جامعه می‌توانند به راحتی از منافع خود چشم‌پوشی کنند. در صورت بحران در جامعه، من منافع جامعه را به منافع فردی‌ام ترجیح می‌دهم. برای کمک به بهتر شدن اوضاع محل زندگی و جامعه، احساس تکلیف می‌کنم. برای بهبود وضع محله‌ام، حاضرم از وقت و پولم مایه بگذارم. خیلی خوب است که مردم جامعه به همدیگر اهمیت بدهند و تنها به فکر کسب و کار خود نباشند. مردم باید به حقوق دیگران احترام بگذارند و به فرزندان خود آموزش دهند. من معتقدم روابط میان افراد جامعه باید محبت‌آمیز و انسان‌دوستانه باشد. همه افراد در مقابل قانون برابرند بدون اینکه تبعیض باشد. در صورت تقاضای مسئولان برای صرفه‌جویی در مصرف آب و برق و گاز، با آنها همکاری می‌کنم. من همیشه به درددل‌ها و مشکلات مردم گوش می‌کنم. به ارزش‌های اجتماعی موجود در این شهر همه احترام می‌گذارند. همه برای داشتن انتظام اجتماعی در این شهر با یکدیگر همکاری می‌کنند. داوطلب شرکت در انجام امور شهر خود هستم. با خویشان و دوستان و همشهری‌های خود رفت و آمد می‌کنیم. به ملاقات بزرگترهای قوم خویش می‌رویم. در تصمیم‌گیری در

مسائل شهر مشارکت داریم. از قوانینی که در شهر وجود دارد پیروی می‌کنیم. - در صورت بروز مشکل در شهر، همه اعضا باید در حل مشکل مشارکت کنند. - در انجام کارهای خود با هم‌شهری‌های خود مشورت می‌کنیم. - در تصمیم‌گیری‌های مهم شهرمان با هم مشورت می‌کنیم. - به نظر من کار گروهی و شراکتی اختیار و آزادی را از انسان می‌گیرد. - در اینجا مردم به یکدیگر حسادت می‌کنند و چشم دیدن همدیگر را ندارد. - مردم در اینجا افتاده و بی‌تکبرند. - در اینجا مردم باعث آزار و اذیت همدیگر می‌شوند. - در اینجا در هنگام بروز اتفاقات، روی زخم آدم نمک می‌پاشند. - در اینجا مردم خوبی‌های همدیگر را می‌گویند. - در اینجا مردم به نصیحت یکدیگر گوش می‌دهند. - در اینجا مردم به همسایه خود توجهی ندارند. - در اینجا مردم احترام بزرگتر و کوچکتر را تکه می‌اندازند. - در اینجا مردم در امورات یکدیگر دخالت می‌کنند. - در اینجا اعتماد بین مردم کم است. - در اینجا مردم بر سر بعضی مسائل با یکدیگر دعوا دارند. - در اینجا بین مردم کینه و کدورت وجود دارد. - در اینجا بین مردم برای رفع مشکلات به یکدیگر کمک مالی می‌کنند. - در اینجا بین مردم برای رفع مشکلات به یکدیگر کمک فکری می‌کنند. - در اینجا مردم در فصل کار (کشاورزی) به همدیگر کمک می‌کنند. - در اینجا مردم در زمان وقوع حادثه ناخوشایند با یکدیگر همدردی می‌کنند. - در اینجا مردم بیشتر به فکر خودشانند و کمتر با یکدیگر رفت‌وآمد می‌کنند.

در تحقیق حاضر برای سنجش متغیر مستقل قوم‌گرایی که تأثیر آن بر روی متغیر وابسته یعنی انسجام اجتماعی از طریق شاخص‌هایی که در پرسشنامه آورده شده است (سوالات ۵۳ تا ۶۶) استفاده می‌شود. گویه‌ها عبارتند از:

✓ آدم باید به اعضای قوم و فامیل خود در کار و مشکلات و . . . کمک کند. آدم باید بیشتر با قوم و خویش خودش ارتباط داشته باشد تا با دیگران قوم و خویش آدم است که در روز مبادا به داد آدم می‌رسد. به نظر من زن گرفتن و دختر دادن به غریبه، کار اشتباهی است. به قومیت خودم افتخار می‌کنم.

-آبی که به جویی می‌ریزد بهتر است به جوی خودی بریزد. - آدم باید بیشتر هوای

قوم و فامیل خود را داشته باشد. داشتن قوم و خویش در ادارات باعث احترام و عزت آدم است. اگر مسئول جایی بشوم ترجیح می‌دهم کارکنانم از اقوام نزدیک باشند. آدم باید در انتخابات مجلس، شورای شهر و ... قوم و خویش خود را انتخاب کند. به کسی غیر از قوم و فامیل خود نمی‌شود اعتماد کرد. در اینجا در صورت دعوا بین دو فرد از دو طایفه، بر خورده‌های طایفه‌ای به وجود می‌آورند. در اینجا در تعیین سامان عرفی خود دارای مشکلاتی هستند. در اینجا بر سر برخی مسائل جزئی بین یکدیگر بحث می‌کنند. یکی دیگر از متغیرهای مستقل تحقیق حاضر طبقات اجتماعی است که تأثیر آن بر روی انسجام اجتماعی یعنی متغیر وابسته از طریق شاخص‌هایی که در پرسشنامه آورده شده است (سوالات ۹۳ تا ۱۰۳) سنجیده می‌شود. گویه‌ها عبارتند از:

میزان تحصیلات، میزان درآمد، محل سکونت، شغل، مذهب، نوع مسکن، دسته‌بندی طبقه بالا-متوسط-پایین.

یکی دیگر از متغیرهای مستقل تحقیق حاضر اجتماعات مذهبی است که تأثیر آن بر روی انسجام اجتماعی یعنی متغیر وابسته از طریق شاخص‌هایی که در پرسشنامه آورده شده است (سوالات ۷۳ تا ۷۹) سنجیده می‌شود. گویه‌ها عبارتند از: شرکت در مراسم‌های مذهبی و تبادل نظر در اجتماعات مذهبی

مردم با تجمع در مساجد می‌توانند انسجام اجتماعی را در بین خود تحت تأثیر قرار دهند. -مساجد، هیأت‌ها، حسینیه‌ها، تکیه‌ها و ... مثل سال‌های قبل نمی‌تواند در بین مردم جایگاهی داشته باشد. -در زمانی که اتفاقات مهمی در جامعه رخ می‌دهد مردم بلافاصله در مکان‌های مذهبی تجمع می‌کنند و با یکدیگر مشورت می‌کنند. -با شرکت در نماز جمعه می‌توان انسجام اجتماعی را بالا برد. -بعد از برگزاری مراسم مذهبی از قبیل دعای عرفه، شب‌های جمعه، روزه‌ها، اعتکاف و ... مردم در مورد امور مهم شهر خود به دور از قوم‌گرایی و تعصبات قومی با یکدیگر تبادل نظر می‌کنند. -در زمان ایام محرم و اربعین و ماه صفر شهر اندیمشک میزبان بسیاری از مردمان سراسر دنیا برای ورود به کشور عراقند. در این زمان مردم شهر (اندیمشک) انسجام خود را به دور از تعصبات قومی

حفظ کرده و از میهمانان به خوبی استقبال می‌کنند. افرادی که دیندارترند با دیگران بیشتر تعامل و ارتباط دارند و این امر خود موجب بهبود اعتماد و مشارکت گروهی و در نتیجه افزایش سطح انسجام اجتماعی در جامعه می‌شود.

یکی دیگر از متغیرهای مستقل تحقیق حاضر رخدادهای سیاسی است که تأثیر آن بر روی انسجام اجتماعی یعنی متغیر وابسته از طریق شاخص‌هایی که در پرسشنامه آورده شده است (سوالات ۱۰ تا ۹۲) سنجیده می‌شود. گویه‌ها عبارتند از: مشارکت مردم در انتخابات، تعصبات قومی و قبیله‌ای، رقابت و اختلافات سیاسی، اعتراضات اجتماعی، سرکوب مردم و...

در زمان انتخابات ریاست جمهوری میزان مشارکت مردم شهر (اندیمشک) بالاست و انسجام اجتماعی خود را حفظ می‌کنند. در شادی‌ها و ناراحتی‌های جامعه، مردم شهر (اندیمشک) تعصبات قومی و قبیله‌ای خود را کنار گذاشته و با سایر شهرهای کشور هم‌رنگ می‌شوند. در زمان انتخابات شورای شهر بین نمایندگان و مردمان قوم‌های مختلف شهر (اندیمشک) رقابت و اختلافات بسیاری به وجود می‌آید. در زمان تحریم‌ها از سوی کشورهای خارجی مردم شهر (اندیمشک) با یکدیگر متحد شده و اعتراضات خود را مطرح می‌کنند. در زمان ناآرامی‌های داخل جامعه مردم شهر (اندیمشک) انسجام خود را حفظ می‌کنند. مردم شهر (اندیمشک) در مواقع حساس رخدادهای سیاسی کشور به دور از قوم‌گرایی و تعصبات قومی با یکدیگر تبادل نظر می‌کنند. مردم شهر (اندیمشک) در صحنه‌های مهم جامعه حضور دارند و با یکدیگر وحدت و انسجام خود را حفظ می‌کنند. به نظر من دولت و نظام سیاسی کشور اعتراضات مردم نسبت به وقایع و اتفاقات سیاسی را به ناحق سرکوب می‌کند و این موضوع باعث از هم گسیختگی می‌شود. به نظر من دولت و نظام سیاسی کشور نمی‌تواند انسجام اجتماعی مردم را جلب کند. به نظر من دولت و نظام سیاسی کشور باعث از بین رفتن انسجام اجتماعی در بین مردم شده‌اند. به نظر من اتفاقات و رخدادهای سیاسی کشور باعث از هم گسیختگی جامعه می‌شود. به نظر من سرکوب‌های مردم از سوی نظام حکومتی

باعث ایجاد تفرقه در جامعه می شود. --به نظر من اتفاقات و رخداد‌های سیاسی کشور باعث قوم‌گرایی بیشتر در شهرها می شود.

یکی دیگر از متغیرهای مستقل تحقیق حاضر رسانه‌های اجتماعی و فضای مجازی است که تأثیر آن بر روی انسجام اجتماعی یعنی متغیر وابسته از طریق شاخص‌هایی که در پرسشنامه آورده شده است (سؤالات ۶۷ تا ۷۲) سنجیده می شود. گویه‌ها عبارتند از:

- با استفاده و آگاهی از اینترنت می توان از مسائل شهر خود (اندیمشک) یکدیگر را مطلع نمود. - با استفاده و آگاهی از شبکه‌های اجتماعی می توان انسجام اجتماعی را در شهر اندیمشک بالا برد. - با تشکیل گروه‌های مجازی می توان انسجام اجتماعی را در بین مردم تحت تأثیر قرار داد. - مردم آگاهی از نحوه استفاده تلگرام، اینستاگرام، واتساپ، تویتر و دیگر فضاهای مجازی را برای مطلع شدن از جریان‌های مهم جامعه خود را ندارند. - میزان استفاده شهروندان (اندیمشک) از رسانه‌های اجتماعی و فضای مجازی برای برقراری ارتباط با دیگران بسیار است. - در شهر ما (اندیمشک) شهروندان برای با خبر شدن از جریان‌های اجتماعی، اقتصادی و سیاسی و غیره از رسانه‌های اجتماعی و فضای مجازی استفاده می کنند.

۴- یافته‌ها

وضعیت سن پاسخ‌دهندگان، (۲/۲۴٪) شرکت‌کنندگان در پژوهش در رده سنی کمتر از ۳۰ سال، (۲۳/۵٪) در رده سنی ۳۰-۴۰ سال، (۸/۲۷٪) شرکت‌کنندگان در رده سنی ۴۰-۵۰ سال و (۵/۲۴٪) در رده سنی ۵۰ سال به بالا بودند. وضعیت جنسیت پاسخ‌دهندگان، (۸/۳۵٪) شرکت‌کنندگان در پژوهش زن و (۲/۶۴٪) مرد بودند. وضعیت تحصیلات پاسخ‌دهندگان، (۲/۲۴٪) شرکت‌کنندگان در پژوهش دارای تحصیلات در سطح فوق دیپلم و کمتر بودند، (۴۲٪) لیسانس و (۵/۲۲٪) فوق لیسانس و (۲/۱۱٪) دارای تحصیلات در سطح دکتری بودند. وضعیت شغل بیشترین فراوانی مربوط به رده شغل آزاد و کمترین فراوانی مربوط به رده سایر مشاغل بودند.

بررسی وضعیت متغیرهای تحقیق

برای سنجش وضعیت موجود مؤلفه‌ها از آزمون t استفاده شده که خروجی نرم افزار spss در جداول مربوطه منعکس شده است.

جدول (۱): بررسی وضعیت متغیرهای تحقیق با کمک آزمون t تک نمونه

شهروندان					متغیر
حد متوسط = ۳					
سطح معناداری	درجه آزادی	آماره t	انحراف استاندارد	میانگین	
۰/۰۰۰	۳۹۳	۱۴/۲۲۵	۰/۷۰۷	۳/۵	انسجام اجتماعی
۰/۰۰۰	۳۹۹	۲۰/۰۶	۰/۸۴۲	۳/۸۴	قوم‌گرایی
۰/۰۰۰	۳۹۹	۱۵/۵۴۲	۰/۸۹۴	۳/۶۹	اجتماعات مذهبی
۰/۰۰۰	۳۹۹	۱۰/۵۱۲	۰/۵۰۱	۳/۲۶	رسانه‌های اجتماعی
۰/۳۹۹	۳۹۹	۱/۷۳۱	۰/۳۴۲	۳/۰۸	رخداد‌های سیاسی

با توجه به نتایج جدول فوق مشخص می‌شود مقدار میانگین برای متغیرهای انسجام اجتماعی، قوم‌گرایی، اجتماعات مذهبی، رسانه‌های اجتماعی بیشتر از ۳ است و سطح معناداری ۰/۰۰۰ کمتر از ۰/۰۵ است؛ بنابراین با اطمینان ۹۵٪ می‌توان گفت شهروندان معتقدند وضعیت انسجام اجتماعی، قوم‌گرایی، اجتماعات مذهبی، رسانه‌های اجتماعی بیشتر از حد متوسط است. مقدار میانگین برای متغیر رخداد سیاسی برابر ۳/۰۸ و سطح معناداری برابر ۰/۳۹۹ است؛ بنابراین با اطمینان ۹۵٪ می‌توان گفت شهروندان معتقدند وضعیت رخداد‌های سیاسی در حد متوسط است.

بررسی فرضیه‌های تحقیق

فرضیه اول: قوم‌گرایی بر انسجام اجتماعی در شهر اندیمشک مؤثرند.

جدول (۲): معناداری مدل رگرسیون فرضیه اول

سطح معناداری	آماره F	میانگین مربعات	درجه آزادی	مجموع مربعات		
۰/۰۰۰	۲۹۸/۶۰۶	۸۵/۰۴	۱	۸۵/۰۴	رگرسیون	شهروندان
		۰/۲۸۵	۳۹۲	۱۱۱/۶۳۸	باقیمانده	
			۳۹۳	۱۹۶/۶۷۸	کل	

با توجه به نتایج به دست آمده از جدول ۲ و مقدار معناداری پی-ویلیو ۰/۰۰۰ به دست آمده است که نشان می‌دهد معادله رگرسیون معتبر بوده و نتایج آن قابل تحلیل است.

جدول (۳): خلاصه مدل رگرسیون فرضیه اول

آماره دوربین واتسون	ضریب تعیین تعدیل شده	ضریب تعیین	ضریب همبستگی	
۱/۹۳۶	۰/۴۳۱	۰/۴۳۲	۰/۶۵۸	شهروندان

نتایج به دست آمده از جدول ۳ نشان می‌دهد مقدار ضریب تعیین برابر ۰/۴۳۲ است. به عبارت دیگر از دیدگاه شهروندان، قوم‌گرایی توانایی تبیین ۴۳/۲٪ از تغییرات انسجام اجتماعی را دارد. مقدار آماره دوربین واتسون برابر ۱/۹۳۶ به دست آمده که بسیار مناسب است.

جدول (۴): ضرائب رگرسیون فرضیه اول

سطح معناداری	آماره t	ضرائب بتای استاندارد	ضرائب غیراستاندارد		عدد ثابت	شهروندان
			خطای معیار	بتا		
۰/۰۰۰	۱۱/۱۲۱	-	۰/۱۲۵	۱/۳۹۳		
۰/۰۰۰	۱۷/۲۸	۰/۶۵۸	۰/۰۳۲	۰/۵۵۱	قوم‌گرایی	

همانطور که در جدول ۲۱ مشاهده می‌گردد، سطح معناداری متغیر قوم‌گرایی برابر ۰/۰۰۰ است از آنجا که این مقدار کمتر از ۰/۰۵ است فرض صفر رد شده و با اطمینان ۹۵٪ می‌توان گفت، متغیر قوم‌گرایی بر انسجام اجتماعی تأثیر دارد. با توجه به مثبت بودن

علامت ضریب رگرسیونی می‌توان گفت قوم‌گرایی بر انسجام اجتماعی اثر مثبت و مستقیم دارند.

فرضیه دوم: مراسم‌های مذهبی بر انسجام اجتماعی در شهر اندیمشک مؤثرند.

جدول (۵): معناداری مدل رگرسیون فرضیه دوم

سطح معناداری	آماره F	میانگین مربعات	درجه آزادی	مجموع مربعات		
۰/۰۰۰	۲۴۳/۷۴۱	۷۵/۴۰۶	۱	۷۵/۴۰۶	رگرسیون	شهروندان
		۰/۳۰۹	۳۹۲	۱۲۱/۲۷۲	باقیمانده	
			۳۹۳	۱۹۶/۶۷۸	کل	

با توجه به نتایج به دست آمده از جدول ۵ و مقدار معناداری پی-ویلو ۰/۰۰۰ به دست آمده است که نشان می‌دهد معادله رگرسیون معتبر بوده و نتایج آن قابل تحلیل است.

جدول (۶): خلاصه مدل رگرسیون فرضیه دوم

آماره دوربین واتسون	ضریب تعیین تعدیل شده	ضریب تعیین	ضریب همبستگی	
۱/۸۷۵	۰/۳۸۲	۰/۳۸۳	۰/۶۱۹	شهروندان

نتایج به دست آمده از جدول ۶ نشان می‌دهد که مقدار ضریب تعیین برابر ۰/۳۸۳ است؛ به عبارت دیگر از دیدگاه شهروندان مراسم مذهبی توانایی تبیین ۳۸/۳٪ از تغییرات انسجام اجتماعی را دارد. در این فرضیه مقدار آماره دوربین واتسون برابر ۱/۸۷۵ به دست آمده است که بسیار مناسب است.

جدول (۷): ضرائب رگرسیون فرضیه دوم

سطح معناداری	آماره t	ضرایب بتای استاندارد	ضرایب غیراستاندارد		عدد ثابت	شهروندان
			خطای معیار	بتا		
۰/۰۰۰	۱۴/۳۶۸	-	۰/۱۱۹	۱/۷۰۶		
۰/۰۰۰	۱۵/۶۱۲	۰/۶۱۹	۰/۰۳۱	۰/۴۸۹	مراسم‌های مذهبی	

همانطور که در جدول ۷ مشاهده می‌گردد، سطح معناداری متغیر اجتماعات مذهبی برابر ۰/۰۰۰ است از آنجا که این مقدار کمتر از ۰/۰۵ است فرض صفر رد شده و با اطمینان ۹۵٪ می‌توان گفت، متغیر مراسم مذهبی بر انسجام اجتماعی تأثیر دارد. با توجه به مثبت بودن علامت ضریب رگرسیونی می‌توان گفت مراسم مذهبی بر انسجام اجتماعی اثر مثبت و مستقیمی دارند.

فرضیه سوم: رسانه‌های اجتماعی و فضای مجازی بر انسجام اجتماعی در شهر اندیمشک مؤثرند.

جدول (۸): معناداری مدل رگرسیون فرضیه سوم

سطح معناداری	آماره F	میانگین مربعات	درجه آزادی	مجموع مربعات		
۰/۰۰۰	۱۴۷/۰۷۸	۵۵/۰۰۷	۱	۵۵/۰۰۷	رگرسیون	شهروندان
		۰/۵۰۲	۳۹۲	۱۹۶/۶۷۱	باقیمانده	
			۳۹۳	۱۹۶/۶۷۸	کل	

با توجه به نتایج به دست آمده از جدول ۸ و مقدار معناداری پی-ویلیو ۰/۰۰۰ به دست آمده است که نشان می‌دهد معادله رگرسیون خطی است و نتایج آن قابل تحلیل است.

جدول (۹): خلاصه مدل رگرسیون فرضیه سوم

آماره دوربین واتسون	ضریب تعیین تعدیل شده	ضریب تعیین	ضریب همبستگی	
۱/۶۷۲	۰/۲۱۵	۰/۲۱۷	۰/۴۰۶	شهروندان

نتایج به دست آمده از جدول ۹ نشان می‌دهد که مقدار ضریب تعیین برابر ۰/۲۱۷ است. به عبارت دیگر از دیدگاه شهروندان رسانه‌های اجتماعی و فضای مجازی توانایی تبیین ۲۱/۷٪ از تغییرات انسجام اجتماعی را دارد. در این فرضیه مقدار آماره دوربین واتسون برابر ۱/۶۷۲ به دست آمده که بسیار مناسب است.

جدول (۱۰) : ضرائب رگرسیون فرضیة سوم

سطح معناداری	آماره t	ضرائب بتای استاندارد	ضرائب غیراستاندارد		عدد ثابت	شهروندان
			خطای معیار	بتا		
۰/۰۰۰	۱۴/۷۷۸	-	۰/۲۳۵	۳/۴۷۹		
۰/۰۰۰	۷/۱۶۹	۰/۴۰۶	۰/۰۷۱	۰/۵۰۹	رسانه‌های اجتماعی و فضای مجاز	

همانطور که در جدول ۱۰ مشاهده می‌گردد، سطح معناداری متغیر رسانه‌های اجتماعی و فضای مجازی برابر ۰/۰۰۰ است. از آنجا که مقدار کمتر از ۰/۰۵ است فرض صفر رد شده و با اطمینان ۹۵٪ می‌توان گفت، متغیر رسانه‌های اجتماعی و فضای مجازی بر انسجام اجتماعی تأثیر دارد.

فرضیه چهارم: رخدادهای سیاسی بر انسجام اجتماعی در شهر اندیمشک مؤثرند.

جدول (۱۱) : معناداری مدل رگرسیون فرضیه چهارم

سطح معناداری	آماره F	میانگین مربعات	درجه آزادی	مجموع مربعات	رگرسیون	شهروندان
۰/۰۰۰	۱۸۴/۳۶۲	۶۲/۹۱۲	۱	۶۲/۹۱۲	رگرسیون	
		۰/۳۴۱	۳۹۲	۱۳۳/۷۶۶	باقیمانده	
			۳۹۳	۱۹۶/۶۷۸	کل	

با توجه به نتایج به دست آمده از جدول ۱۱ و مقدار معناداری پی-ولیو ۰/۰۰۰ به دست آمده است که نشان می‌دهد معادله رگرسیون معتبر بوده و نتایج آن قابل تحلیل است.

جدول (۱۲) : خلاصه مدل رگرسیون فرضیة چهارم

آماره دوربین واتسون	ضرب تعیین تعدیل شده	ضرب تعیین	ضرب همبستگی	شهروندان
۱/۹۴۱	۰/۳۱۸	۰/۳۲	۰/۵۶۶	

نتایج به دست آمده از جدول ۱۲ نشان می‌دهد که مقدار ضریب تعیین برابر ۰/۲۲۶ است. به عبارتی از دیدگاه شهروندان رخدادهای سیاسی توانایی تبیین ۲۲/۶٪ از تغییرات انسجام اجتماعی را دارد. در این فرضیه مقدار آماره دو بیین واتسون برابر ۱/۹۴۱ به دست آمده است که بسیار مناسب است.

جدول (۱۳): ضرائب رگرسیون فرضیه چهارم

سطح معناداری	آماره t	ضرایب بتای استاندارد	ضرایب غیراستاندارد		شهروندان
			خطای معیار	بتا	
۰/۰۰۰	۴/۱۸۲	-	۰/۲۶۹	۱/۱۲۵	عدد ثابت
۰/۰۰۰	۱۳/۵۷۸	۰/۵۶۶	۰/۰۸۷	۱/۱۷۸	رخدادهای سیاسی

همانطور که در جدول ۱۳ مشاهده می‌گردد، سطح معناداری متغیر رخدادهای سیاسی برابر ۰/۰۰۰ است از آنجا که این مقدار کمتر از ۰/۰۵ است فرض صفر رد شده و با اطمینان ۹۵٪ می‌توان گفت، متغیر رخدادهای سیاسی بر انسجام اجتماعی تأثیر دارد. با توجه به مثبت بودن علامت ضریب رگرسیونی می‌توان گفت رخدادهای سیاسی بر انسجام اجتماعی اثر مثبت و مستقیمی دارند.

فرضیه پنجم: - طبقات اجتماعی بر انسجام اجتماعی در شهر اندیمشک مؤثر است.

با توجه به اینکه متغیر طبقات اجتماعی شامل سؤالات با مقیاس اسمی و ترتیبی است از آزمون کای دو برای بررسی فرضیه استفاده شده است. متغیر انسجام اجتماعی به سه رده کم، متوسط و زیاد رده بندی می‌شود. برای بررسی وجود وابستگی بین طبقات اجتماعی و انسجام اجتماعی از آزمون کای دو استفاده شده است. در صورتی که دو متغیر رتبه‌ای باشند برای بررسی شدت اثرگذاری از ضریب گاما و اگر یکی متغیر اسمی باشد، از ضریب فی و کرامر استفاده شده است.

جدول (۱۴): آزمون خی دو فرضیه پنجم

ضریب فی و کرامر	ضریب گاما	سطح معناداری	درجه آزادی	آماره کای دو		
-	*۰/۴۳۸	۰/۰۰۰	۴	۱۰۰/۶۲۱	تحصیلات	انسجام اجتماعی
-	*۰/۵۱۹	۰/۰۰۰	۱۰	۱۰۴/۲۹۹	تحصیلات پدر	
-	*۰/۴۸۳	۰/۰۰۰	۱۰	۹۱/۰۶	تحصیلات مادر	
-	*۰/۴۷۱	۰/۰۰۰	۴	۵۵/۳۶۲	درآمد ماهیانه	
-	۰/۰۸۱	۰/۱۰۳	۴	۲/۶۵۲	محل سکونت	
۰/۱۱	-	۰/۲۱۷	۱۰	۲/۳۱	شغل پدر	
۰/۰۹۸	-	۰/۵۹۷	۱۰	۱/۰۶۶	شغل مادر	
۰/۱۲۶	-	۰/۳۷۲	۴	۲/۱۴۶	مذهب	
۰/۱۴۷	-	۰/۱۸۶	۸	۳/۶۶۷	نوع مسکن	
-	*۰/۵۲۷	۰/۰۰۰	۴	۴۴/۲۸۱	طبقه اجتماعی	

ضریب گاما: متغیررتبه‌ای - رتبه‌ای

ضریب فی و کرامر: متغیررتبه‌ای - اسمی

با توجه به جدول مقابل سطح معناداری برای متغیرهای تحصیلات، تحصیلات پدر، تحصیلات مادر، درآمد ماهیانه، طبقه اجتماعی ۰/۰۰۰ کمتر از ۰/۰۵ است؛ بنابراین فرض صفر رد شده و با اطمینان ۹۵٪ می‌توان گفت متغیرهای تحصیلات، تحصیلات پدر، تحصیلات مادر، درآمد ماهیانه، طبقه اجتماعی بر انسجام اجتماعی اثر دارند. با توجه به میزان ضریب گاما و فی و کرامر می‌توان گفت شدت اثرگذاری متوسط است.

تحلیل مسیر

مرحله اول) در این بخش با کمک رگرسیون خطی چندگانه مدل انسجام اجتماعی برآزش داده شده است.

جدول (۱۵) : معناداری مدل رگرسیون

سطح معناداری	آماره F	میانگین مربعات	درجه آزادی	مجموع مربعات		
۰/۰۰۰	۶۸/۱۰۸	۱۴/۵۰۶	۵	۷۲/۵۳	رگرسیون	شهروندان
		۰/۲۱۳	۲۸۹	۶۱/۵۵۳	باقیمانده	
			۲۹۴	۱۳۴/۰۸۳	کل	

با توجه به نتایج به دست آمده از جدول ۱۵ و مقدار معناداری پی-ویلو ۰/۰۰۰ به دست آمده است که نشان می‌دهد معادله رگرسیون معتبر بوده و نتایج آن قابل تحلیل است.

جدول (۱۶) : خلاصه مدل رگرسیون فرضیه چهارم

آماره دوربین واتسون	ضریب تعیین تعدیل شده	ضریب تعیین	ضریب همبستگی	
۲/۰۸۲	۰/۵۳۳	۰/۵۴۱	۰/۸۳۵	شهروندان

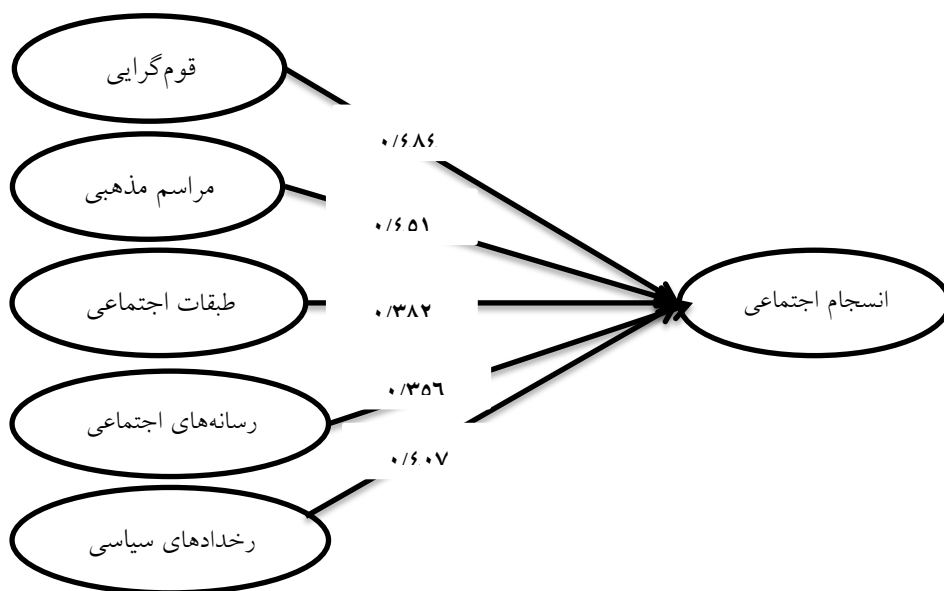
نتایج به دست آمده از جدول ۱۶ نشان می‌دهد که مقدار ضریب تعیین برابر ۰/۵۴۱ است. به عبارت دیگر از دیدگاه شهروندان قوم‌گرایی، طبقات اجتماعی، مراسم مذهبی، رسانه‌های اجتماعی و فضای مجازی و رخدادهای سیاسی توانایی تبیین ۵۴/۱٪ از تغییرات انسجام اجتماعی را دارند. در این فرضیه مقدار آماره دوربین واتسون برابر ۲/۰۸۲ به دست آمده که بسیار مناسب است.

جدول (۱۷) : ضرایب رگرسیون

سطح معناداری	آماره t	ضرایب بنای استاندارد	ضرایب غیراستاندارد			
			خطای معیار	بتا		
۰/۰۰۰	۶/۲۴۶	-	۰/۲۴	۱/۴۹۹	عدد ثابت	شهروندان
۰/۰۰۰	۱۰/۵۳۸	۰/۴۸۴	۰/۰۵۲	۰/۵۴۸	قوم‌گرایی	
۰/۰۰۰	۶/۸۱۴	۰/۳۵۶	۰/۰۵۹	۰/۴۰۲	رسانه‌های اجتماعی و فضای مجازی	
۰/۰۰۰	۹/۳۹۲	۰/۴۵۱	۰/۰۵۶	۰/۵۲۶	مراسم مذهبی	
۰/۰۰۰	۶/۶۳۷	۰/۴۰۷	۰/۰۶۹	۰/۴۵۸	رخدادهای سیاسی	
۰/۰۰۰	۵/۸۳۶	۰/۳۸۲	۰/۰۷۲	۰/۴۱۳	طبقات اجتماعی	

همانطور که در جدول ۱۷ مشاهده می‌گردد، سطح معناداری متغیرهای قوم‌گرایی، طبقات اجتماعی، مراسم‌های مذهبی، رسانه اجتماعی و فضای مجازی و رخدادهای سیاسی برابر ۰/۰۰۰ است. از آنجا که این مقدار کمتر از ۰/۰۵ است فرض صفر رد شده و با اطمینان ۹۵٪ می‌توان گفت، متغیرهای قوم‌گرایی، طبقات اجتماعی، مراسم مذهبی، رسانه‌های اجتماعی و فضای مجازی و رخدادهای سیاسی بر انسجام اجتماعی تأثیر دارد. با توجه به مثبت بودن علامت ضریب رگرسیونی می‌توان گفت قوم‌گرایی، طبقات اجتماعی، مراسم‌های مذهبی، رسانه‌های اجتماعی و فضای مجازی و رخدادهای سیاسی بر انسجام اجتماعی اثر مثبت و مستقیم دارند.

با توجه به مقدار ضریب بتا استاندارد شده می‌توان گفت قوم‌گرایی با ضریب بتا ۰/۴۸۴ بیشترین تأثیر را بر انسجام اجتماعی دارد و متغیر رسانه‌های اجتماعی و فضای مجازی با ضریب بتا ۰/۳۵۶ کمترین تأثیر را بر انسجام اجتماعی دارد. متغیرها به ترتیب اثرگذاری عبارتند از: گروه‌های قومی (۰/۴۸۴)، مراسم مذهبی (۰/۴۵۱)، رخدادهای سیاسی (۰/۴۰۷)، طبقات اجتماعی (۰/۳۸۲) و رسانه‌های اجتماعی و فضای مجازی (۰/۳۵۶).

(مرحله دوم)

در این بخش گروه‌های قومی متغیر وابسته و متغیرهای طبقات اجتماعی، اجتماعات مذهبی، رسانه‌های اجتماعی و رخدادهای سیاسی متغیر مستقل است.

جدول (۱۸) : معناداری مدل رگرسیون گروه شهروندان

سطح معناداری	آماره F	میانگین مربعات	درجه آزادی	مجموع مربعات		
۰/۰۰۰	۸۹/۹۵۶	۲۳/۶۲۷	۴	۹۴/۵۰۸	رگرسیون	شهروندان
		۰/۲۶۳	۳۸۹	۱۰۲/۱۷	باقیمانده	
			۳۹۳	۱۹۶/۶۷۸	کل	

با توجه به نتایج به دست آمده از جدول ۱۸ و مقدار معناداری پی-ولید ۰/۰۰۰ به دست آمده است که نشان می‌دهد معادله رگرسیون معتبر بوده و نتایج آن قابل تحلیل است.

جدول (۱۹) : خلاصه مدل رگرسیون گروه شهروندان

ضریب همبستگی	ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده	آماره دوربین واتسون
۰/۷۷۴	۰/۵۹۹	۰/۵۹۴	۱/۷

نتایج به دست آمده از جدول ۱۹ نشان می‌دهد که مقدار ضریب تعیین برابر ۰/۵۹۹ است. به عبارت دیگر از دیدگاه شهروندان طبقات اجتماعی، اجتماعات مذهبی توانایی تبیین ۵۹/۹٪ از تغییرات گروه‌های قومی را دارند. در این فرضیه مقدار آماره دوربین واتسون برابر ۱/۷ به دست آمده که بسیار مناسب است.

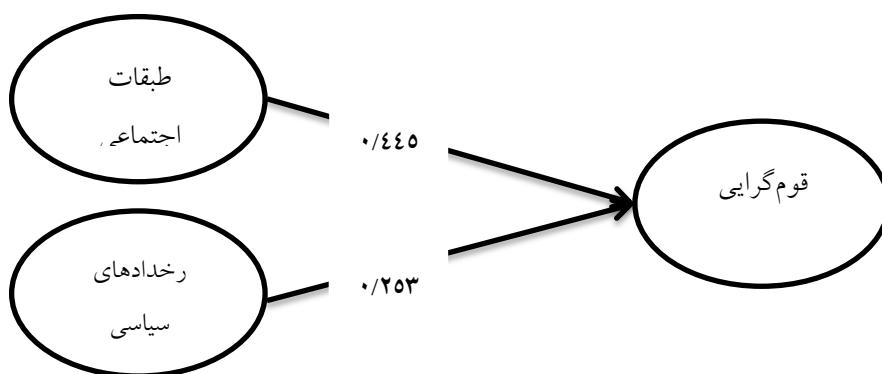
جدول (۲۰) : ضرایب رگرسیون گروه شهروندان

سطح معناداری	آماره t	ضرایب بتای استاندارد	ضرایب غیراستاندارد		
			خطای معیار	بتا	
۰/۰۰۴	۲/۹۳	-	۰/۶۳۳	۱/۸۵۶	عدد ثابت
۰/۱۷	۱/۳۷۵	۰/۰۵۲	۰/۰۶۵	۰/۰۹	رسانه‌های اجتماعی و فضای مجازی
۰/۰۸۶	۱/۷۲۳	۰/۰۸۵	۰/۱۱۴	۰/۱۹۷	اجتماعات مذهبی
۰/۰۰۰	۷/۱۹۴	۰/۲۵۳	۰/۰۳۶	۰/۲۵۹	رخدادهای سیاسی
۰/۰۰۰	۸/۸۵۴	۰/۴۴۵	۰/۰۴۸	۰/۴۲۵	طبقات اجتماعی

همانطور که در جدول ۲۰ مشاهده می‌گردد، سطح معناداری متغیرهای رخدادهای سیاسی و طبقات اجتماعی برابر ۰/۰۰۰ است چون این مقدار کمتر از ۰/۰۵ است، با اطمینان ۹۵٪ می‌توان گفت، رخدادهای سیاسی و طبقات اجتماعی بر گروه‌های قومی تأثیر دارد. متغیرها به ترتیب اثرگذاری عبارتند از:

طبقات اجتماعی (۰/۴۴۵)

رخدادهای سیاسی (۰/۲۵۳)

شکل (۲) مرحله دوم تحلیل مسیر گروه شهروندان

(مرحله سوم)

در این بخش طبقات اجتماعی متغیر وابسته و متغیر رخدادهای سیاسی مستقل است.

جدول (۲۱) : معناداری مدل رگرسیون گروه شهروندان

سطح معناداری	آماره F	میانگین مربعات	درجه آزادی	مجموع مربعات		
۰/۰۰۰	۱۳۷/۶۳۵	۴۶/۱۰۸	۱	۴۶/۱۰۸	رگرسیون	شهروندان
		۰/۳۳۵	۳۹۸	۱۳۳/۴۰۲	باقیمانده	
			۳۹۹	۱۷۹/۵۰۹	کل	

با توجه به نتایج به دست آمده از جدول ۲۱ و مقدار معناداری پی-ویلیو ۰/۰۰۰ به دست آمده است که نشان می‌دهد معادله رگرسیون معتبر بوده و نتایج آن قابل تحلیل است.

جدول (۲۲): خلاصه مدل رگرسیون گروه شهروندان

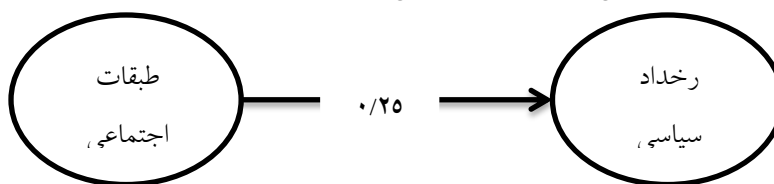
ضریب همبستگی	ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده	آماره دوربین واتسون
۰/۴۳	۰/۱۸۵	۰/۱۸۳	۱/۷۲۵

نتایج به دست آمده از جدول ۲۲ نشان می‌دهد که مقدار ضریب تعیین برابر ۰/۴۳ است. به عبارت دیگر از دیدگاه شهروندان رخدادهای سیاسی توانایی تبیین ۴۳٪ از تغییرات طبقات اجتماعی را دارد. مقدار آماره دوربین واتسون برابر ۱/۷۲۵ به دست آمده که بسیار مناسب است.

جدول (۲۳): ضرایب رگرسیون گروه شهروندان

سطح معناداری	آماره t	ضرایب بتای استاندارد	ضرایب غیراستاندارد		عدد ثابت	شهروندان
			خطای معیار	بتا		
۰/۰۰۰	۵/۵۵۹	-	۰/۱۶۸	۰/۹۳۴	رخدادهای سیاسی	
۰/۰۰۰	۴/۲۲۷	۰/۲۵	۰/۰۷۹	۰/۳۳۴		

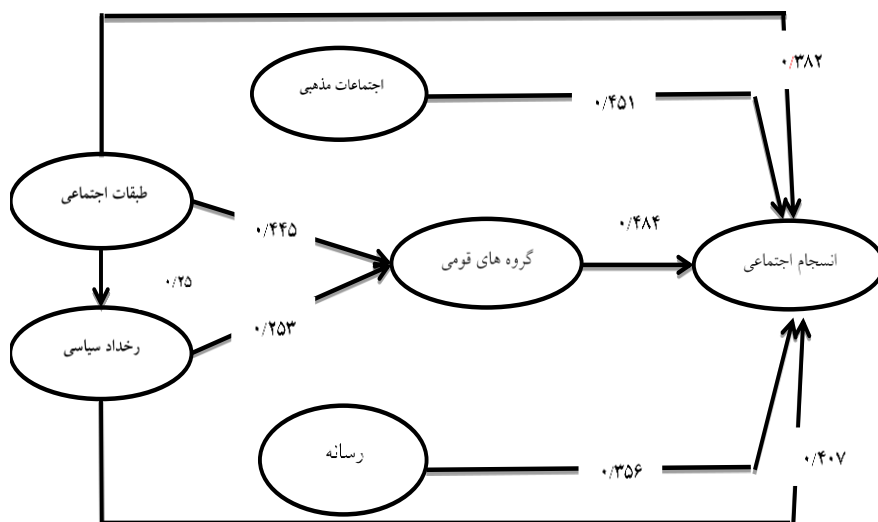
همانطور که در جدول ۲۳ مشاهده می‌گردد، سطح معناداری متغیر رخدادهای سیاسی برابر ۰/۰۰۰ است. از آنجا که این مقدار کمتر از ۰/۰۵ است و با اطمینان ۹۵٪ می‌توان گفت، متغیر رخدادهای سیاسی بر طبقات اجتماعی تأثیر دارد.

شکل (۳) مرحله سوم تحلیل مسیر گروه شهروندان

طبق نتایج تحلیل مسیر اثر کل متغیر قوم‌گرایی بر متغیر انسجام اجتماعی برابر ۰/۴۸۴ و اثر کل متغیر مراسم‌های مذهبی بر متغیر انسجام اجتماعی برابر ۰/۴۵۱ است. اثر کل

متغیر طبقات اجتماعی بر متغیر انسجام اجتماعی برابر $0/722$ و اثر کل متغیر رسانه‌های اجتماعی بر متغیر انسجام اجتماعی برابر $0/356$ و اثر کل متغیر رخدادهای سیاسی بر متغیر انسجام اجتماعی برابر $0/527$ است.

شکل (۴) مرحله نهایی تحلیل مسیر

نتیجه‌گیری

آنچه از مباحث نظری جامعه‌شناسی در این پژوهش دریافت شد، پایداری و استمرار حیات اجتماعی و فرهنگی یک جامعه در گرو همبستگی بین اجزاء و عناصر سازنده ساختار اجتماعی آن جامعه است. انسجام، توافق در ارزشها و نگرشهاست و در فرایندی اجتماعی متولد می‌شود و محصول کنش عقلانی است. از طرف دیگر انسجام اجتماعی پدیده‌ای نیست که یک بار برای همیشه بررسی شود، بلکه نیازمند بازسازی و بازتولید مستمر است. بر اساس نظریات موجود در زمینه انسجام اجتماعی و با مراجعه به آراء و نظرات اندیشمندان و صاحب‌نظران این حوزه فاکتورهای جامعه‌شناختی قوم‌گرایی، مراسم مذهبی، رسانه‌های اجتماعی، طبقات اجتماعی، رخدادهای سیاسی به عنوان متغیرهای مستقل در رابطه با پدیده انسجام اجتماعی به عنوان یکی از مسائل اجتماعی مهم در بین شهروندان شهرستان اندیمشک مورد بررسی و تبیین قرار گرفت و نتایج

حاصل از اجرای آزمونهای مختلف آماری بر روی داده‌های جمع‌آوری شده نشان داد که در تحلیل مسیر اثر کل متغیر قوم‌گرایی بر متغیر انسجام اجتماعی برابر ۰/۴۸۴ و اثر کل متغیر مراسم‌های مذهبی بر متغیر انسجام اجتماعی برابر ۰/۴۵۱ بود. اثر کل متغیر طبقات اجتماعی بر متغیر انسجام اجتماعی برابر ۰/۷۲۲ و اثر کل متغیر رسانه‌های اجتماعی بر متغیر انسجام اجتماعی برابر ۰/۳۵۶ و اثر کل متغیر رخدادهای سیاسی بر متغیر انسجام اجتماعی برابر ۰/۵۲۷ بود.

نتایج تحقیق حاضر در مقایسه با تحقیقات انجام شده نشان می‌دهد که تحقیقات پیشین بیشتر بر یک بعد از متغیرهای تحقیق مثل رابطه انسجام اجتماعی با رسانه‌های اجتماعی و یا ارتباط بین انسجام اجتماعی با مشارکت اجتماعی یا اعتماد ملی همچنین ارتباط بین انسجام اجتماعی با گرایش‌های قومی را مورد سنجش قرار داده بودند. در حالی که تحقیق حاضر ارتباط چندین متغیر مستقل از جمله اجتماعات مذهبی، گرایش‌های قومی، رسانه‌های اجتماعی، طبقات اجتماعی، رخدادهای سیاسی و ... با متغیر وابسته انسجام اجتماعی را مورد بررسی قرار داده است؛ به عنوان نمونه می‌توان گفت که خادمی، حسین و زهرا گل شیری (۱۳۹۸)، تأثیر انسجام اجتماعی بر میزان مشارکت روستاییان: مطالعه موردی بخش گندمان، انجام داده‌اند. داده‌های این تحقیق برای ۲۵ روستای بخش گندمان از شهرستان بروجن با حجم نمونه ۳۹۶ خانوار جمع‌آوری شده است. یافته‌ها نشان می‌دهند که از لحاظ آماری رابطه مثبت و معناداری بین انسجام اجتماعی و مشارکت اجتماعی روستاییان وجود دارد. نتایج این تحقیق با تحقیق حاضر در یک سو قرار دارد. در هر دو تحقیق انسجام اجتماعی با مشارکت اجتماعی رابطه مستقیم دارند. ولی تفاوت آنها در این است که تحقیق حاضر متغیر مشارکت اجتماعی را در دل نظریه بوردیو در قسمت چارچوب نظری خود به کار گرفته است و به عنوان متغیر جداگانه‌ای نسجیده است بلکه در سؤالات پرسشنامه مورد بررسی قرار گرفته است. پژوهش ملکی حمید (۱۳۹۶)، همبستگی اجتماعی در گروه‌های قومی: مطالعه موردی استان گلستان انجام داده است. در مقایسه با پژوهش حاضر، هر دو تحقیق می‌توان گفت که هر دوی آنها همبستگی اجتماعی را با گرایش‌های قومی نسجیده و هر

دو به یک نتیجه مثبت رسیده‌اند که گرایش‌های قومی در انسجام اجتماعی تأثیرگذار است ولی تفاوت هر دو تحقیق در این است که تحقیق حاضر علاوه بر گرایش‌های قومی به متغیرهای دیگر از قبیل طبقات، رخدادهای رسانه‌ها، مذهب و ... نیز پرداخته است. پژوهش دیگر، فرهمند و همکاران (۱۳۹۴) پژوهشی با عنوان «مطالعه تطبیقی انسجام اجتماعی بین دو قومیت آذری و کرد (مورد مطالعه: شهرهای سنندج و تبریز)» انجام دادند. وجه اشتراک این تحقیق با تحقیق حاضر در این است که هر دو به نقش رسانه‌ها و وسایل ارتباط جمعی در انسجام اجتماعی پرداخته‌اند و هر دو تحقیق به یک نتیجه رسیده‌اند که بین انسجام اجتماعی و وسایل ارتباط جمعی رابطه معنادار وجود دارد ولی تفاوت آنها در این است که تحقیق حاضر به متغیرهای زمینه‌ای از قبیل سن، جنس، تحصیلات، شغل پرداخته است در عوض به بررسی متغیرهای دیگر مثل طبقات اجتماعی، مراسم‌های مذهبی، رخدادهای سیاسی و ... پرداخته است. از سوی دیگر تحقیق فرهمند و همکارانش به صورت تطبیقی در بین دو قوم آذری و کرد صورت پذیرفته درحالی که تحقیق حاضر تطبیقی نبوده و فقط به شهر اندیمشک پرداخته است.

- امام‌جمعه زاده و همکاران (۱۳۹۲) پژوهشی با عنوان «رابطه مصرف رسانه‌ای و انسجام اجتماعی (مطالعه موردی: جوانان شهر تبریز)» انجام دادند. وجه اشتراک این تحقیق با تحقیق حاضر در این است که هر دو به نقش رسانه‌ها و وسایل ارتباط جمعی در انسجام اجتماعی پرداخته‌اند و هر دو تحقیق به یک نتیجه رسیده‌اند که بین انسجام اجتماعی و وسایل ارتباط جمعی رابطه معناداری وجود دارد ولی تفاوت آنها در این است که تحقیق حاضر به رسانه‌های اجتماعی را به طور کلی در نظر گرفته است و آنها را به سه دسته چاپی، الکترونیکی و دیجیتالی دسته‌بندی نکرده است. همچنین تحقیق امام‌جمعه زاده و همکاران انسجام اجتماعی را به چهار متغیر دیگر دسته‌بندی نموده‌اند ولی تحقیق حاضر انسجام اجتماعی به عنوان یک بعد از سرمایه اجتماعی در نظر گرفته شده است. - نوابخش و همکاران (۱۳۸۸) پژوهشی با عنوان «تبیین جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر میزان انسجام اجتماعی در بین روستاییان» انجام دادند. در مقایسه هر دو

تحقیق می‌توان گفت که هر دوی آنها همبستگی اجتماعی را با گرایش‌های قومی سنجیده و هر دو به یک نتیجه مثبت رسیده‌اند که گرایش‌های قومی در انسجام اجتماعی تأثیرگذار است ولی تفاوت هر دو تحقیق در این است که تحقیق حاضر علاوه بر گرایش‌های قومی به متغیرهای دیگری از قبیل طبقات، رخدادهای، رسانه‌ها، مذهب و ... نیز پرداخته است. ولی تحقیق نوابخش و همکاران به تقدیرگرایی نیز پرداخته‌اند. با توجه به مباحث نظری پیش‌گفته، راهکارهای تقویت انسجام اجتماعی به شرح زیر خواهند بود:

- نفوذ فساد در انواع مختلف اداری، اقتصادی، فرهنگی و در درون ساخت رسمی قدرت می‌تواند به زوال انسجام اجتماعی منجر شود؛ بنابراین، مقابله قاطع و جدی با فساد در بدنه قدرت، ضامن صیانت از انسجام اجتماعی و افزایش آن خواهد بود.
- بروز تنش در درون ساختار رسمی قدرت و تقابل نیروهای اصلی تصمیم‌ساز، در هر سطح و اندازه‌ای که باشد، به افت انسجام اجتماعی منتهی می‌شود؛ بنابراین، ایجاد وحدت در درون ساخت رسمی قدرت و تقویت آن با توجه به فرهنگ و تنوع خرده‌فرهنگ‌ها در سطوح خرد و کلان می‌تواند راهگشای خوبی باشد.
- افزایش میزان انسجام اجتماعی به تقویت نهادهای مدنی و انجمن‌های داوطلبانه وابسته است. انجمن‌های مدنی نوعی احساس هویت، احساس اثربخشی و کارایی را به فرد می‌دهد که خود زمینه‌ساز شکل‌گیری انسجام اجتماعی است؛ بنابراین سازمان‌های دست‌اندر کار مانند سازمان رفاهی تفریحی شهرداری از طریق فرهنگسراها، خانه‌های فرهنگ و ... می‌تواند متولی این نهادها باشد و شهروندان را جذب نماید.
- با توجه به جایگاه مشارکت و آگاهی‌های عمومی و پایین بودن آن در جامعه، ضرورت دارد متصدیان این حوزه نسبت به ارتقای آن به‌خصوص از طریق آموزش‌های شهروندی، اقدام عاجل نمایند.
- تلاش برای افزایش هویت ملی برای کاهش بی‌اعتمادی از طریق کلاس‌های آموزشی و همچنین بالا بردن سطح کیفی منابع مطالعاتی و برنامه‌ریزی‌های آموزشی مناسب.

-احترام و واگذاری مسئولیت اجتماعی در امور شهریه شهروندان از هر قشر، طبقه و جایگاهی که هستند و تلاش برای آگاه کردنشان.
-ایجاد فضای امن در تمام ابعاد روحی - اجتماعی - فرهنگی - اقتصادی - سیاسی
برای جذب اعتماد و مشارکت و همیاری شهروندان برای برقراری ارتباطاتی عمیق، مؤثر و پایدار با جامعه.

منابع

- احمدی، حمید. (۱۳۹۶). قومیت و قوم‌گرایی در ایران: افسانه یا واقعیت؟ فصلنامه‌ی اطلاعات سیاسی و اقتصادی، سال یازدهم، شماره ۱۱۵ و ۱۱۶.
- امام‌جمعه‌زاده، سید جواد؛ صادقی نقدعلی، زهرا؛ رهبرقاسی، محمودرضا؛ نوعی باغبان، سیدمرتضی. (۱۳۹۲). رابطه‌ی مصرف رسانه‌ای و انسجام اجتماعی (مطالعه‌ی موردی: جوانان شهر تبریز)، فصلنامه‌ی مطالعات توسعه اجتماعی - فرهنگی، دوره اول، شماره ۴.
- اسماعیلی، ر. (۱۳۹۳). «اندازه‌گیری سرمایه اجتماعی و عوامل تعیین‌کننده آن در شهر تهران» مجموعه مقالات اولین همایش ملی سلامت شهری ایران، دانشگاه علوم پزشکی ایران، ۴-۵- اردیبهشت ۱۳۹۳.
- امین بیدختی، علی اکبر؛ شریفی، نوید. (۱۳۹۲). دینداری و سرمایه اجتماعی حامی امنیت اجتماعی، فصلنامه‌ی مطالعات امنیت اجتماعی، شماره ۳۳، صص ۴۷-۶۹.
- اوتوق، نازمحمد. (۱۳۹۴). بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و کیفیت زندگی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه تهران.
- افروغ، عماد. (۱۳۹۸). خرده فرهنگ‌ها، مشارکت و وفاق اجتماعی. مجموعه مقالات وفاق اجتماعی و فرهنگ عمومی. تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- افقه، سید مرتضی؛ منصوری، سید امین. (۱۳۹۹). غفلت از تاب‌آوری اقتصادی و اجتماعی، مخاطره‌ای کلیدی در اجرای سند الگوی پیشرفت؛ مطالعه موردی: استان خوزستان، مجله: مطالعات اقتصاد اسلامی؛ بهار و تابستان ۱۳۹۹ - شماره ۲۴ علمی-پژوهشی/ISC (۴۳) صفحه - از ۳۴۷ تا ۳۸۹

- برامکی یزدی، حجت الله. (۱۳۹۷). عوامل مؤثر بر توسعه: مطالعه موردی: سرمایه اجتماعی، فصلنامه راهبرد یاس، شماره ۱۶، ۱۶۱-۱۸۵.
- چلبی، مسعود. (۱۳۸۵). تحلیل اجتماعی در فضای کنش، چاپ اول، تهران: نشر نی.
- خادمی، حسین؛ زهرا گل شیری. (۱۳۹۸). تأثیر انسجام اجتماعی بر میزان مشارکت روستاییان؛ مطالعه موردی: بخش گندمان، شهرستان بروجن، فصلنامه روستا و توسعه شماره ۱.
- روانبخش، محمدحسین. (۱۳۹۶). بررسی تطبیقی میزان انسجام اقشار اجتماعی شمال و جنوب شهر تبریز، فصلنامه علوم انسانی، دوره ۱، شماره ۲.
- سورین، ورنر و جیمز. تانکارد. (۱۳۹۱). نظریه‌های ارتباط جمعی، ترجمه علیرضا دهقان، تهران: نشر دانشگاه تهران.
- شایگان، فریبا. (۱۳۸۶). بررسی رابطه دینداری و اعتماد سیاسی، رساله دکتری جامعه‌شناسی، دانشگاه علامه طباطبایی.
- فرهمند، مهناز؛ سعیدی مدنی، سیدمحسن؛ سهندی خلیفه‌کندی، مهناز. (۱۳۹۴). مطالعه تطبیقی انسجام اجتماعی بین دو قومیت آذری و کرد (مورد مطالعه: شهرهای سنندج و تبریز)، فصلنامه بررسی مسائل اجتماعی ایران، دوره ۶، شماره ۱.
- ملکی، حمید. (۱۳۹۶). همبستگی اجتماعی در گروه‌های قومی؛ مطالعه موردی: استان گلستان، فصلنامه مطالعات راهبردی، دوره ۱۰، شماره ۳۵، بهار ۱۳۹۶، صفحه ۱۴۸-۱۲۳.
- مک کونیل. (۱۳۹۲). درآمدی بر نظریه‌های ارتباطات جمعی، ترجمه پرویز اجلالی، تهران: نشر مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها.
- ملک، ح. (۱۳۹۱). جامعه‌شناسی قشرها و نابرابری‌های اجتماعی، تهران: دانشگاه پیام نور.
- میرزاخانی، عبدالرحمن. (۱۳۹۷). بررسی رابطه انسجام اجتماعی با پیشگیری اجتماعی از جرم، فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی، شماره ۳۸، تابستان ۱۳۹۶، ص ۵۹ الی ۷۰.
- موسوی، میرطاهر. (۱۳۹۶). طرح بررسی و سنجش سرمایه اجتماعی در ایران، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، تهران: چاپ اول.
- مقصودی. مجتبی. (۱۳۹۷). تحولات قومی در ایران، تهران: نشر مؤسسه مطالعات ملی.
- میرلطفی، محمودرضا؛ علوی‌زاده، سید امیرمحمد؛ هدایتی امین، خورشید. (۱۳۹۶). بررسی انسجام اجتماعی در حفظ امنیت مرزی با تأکید بر تنوع قومی - مذهبی (مطالعه موردی: شهرستان اهواز)، فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای، سال پنجم، شماره ۱۹.

نوابخش، مهرداد؛ نظری، جواد؛ ایدر، نبی‌الله. (۱۳۸۸). تبیین جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر میزان انسجام اجتماعی در بین روستاییان، فصلنامه تخصصی علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی (واحد شوشتر)، سال سوم، پیش شماره ۷.

Acket, S., Borsenberger, Dickes, M., P., & Sarracino, F. (2017). Measuring and Validating Social Cohesion: A Bottom-Up Approach. Fonds National de la Recherche, CEPS/Instead Working Paper, 08.

Bourdieu, P. (2000), "The Forms of Capital, in J.G. Richardson (ed), Hand book of Theory and Research for the Sociology of Education, New York, London, Greenwood press.

Foa, R. (2016), "The Economic Rational for Social Cohesion; A Cross Country Evidence", Paper Presented at the International Conference on Social Cohesion and Development, OECD, Paris, Retrieved from <https://www.oecd.org/dev/pgd/46908575.pdf>.

Dowson, Christopher. (2018). Solidarity through National Pride: The Future of Catholic Politics in the 21st Century, The Journal of Catholic Social Thought and Secular Ethics, Vol. 8 [2018], Iss. 2, Art. 1.